

3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р., № 2755-VI: Редакція від 1.08.2016 р., підстава 1389-19. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>.

Надійшла до редакції 22.09.2016 р.

Kit V.I., Skasko O.I. Реформирование системы налогообложения в условиях евроинтеграционного выбора Украины

Отражены теоретико-методологические основы наполнения бюджета путем налогообложения доходов субъектов предпринимательской деятельности и домохозяйств. Проведены анализ и оценка исполнения налоговых поступлений отдельно в разрезе Государственного и местных бюджетов Украины. Исследованы место и роль налогов в системе стоимостного распределения и перераспределения ВВП. Охарактеризованы структурные соотношения между налоговыми поступлениями государственного и местных бюджетов, очерчены их изменения в динамике и рассмотрены основные причины этого явления.

В контексте евроинтеграционного выбора украинского общества обоснованы основные факторы гармонизации налоговых систем Украины и ЕС.

Ключевые слова: сводный бюджет, Государственный бюджет, местные бюджеты, ВВП, налоговые поступления.

Kit V.I., Skasko O.I. Tax Reform under European Integration Choice of Ukraine

The social and economic nature of the tax forms of nationalization of GDP in terms of direct and indirect tax revenues (income), property, resources, capital, consumption volumes of businesses and households are revealed. A theoretical study of dominance in state tax revenues compared with the other species is conducted. Some individual components of revenue are characterized, namely, taxes on income, income taxes, taxes on the increase in market value; property taxes; rental fee and payment for other natural resources; domestic taxes on goods and services; taxes on international trade and external transactions; other taxes.

It is claimed that funding from central funds are determined not only by nature and functions of the state, but the level of social development, forms and methods of use of budgetary fund branching between different levels of government and business entities and households. We have the effects of those factors on the composition and structure of consolidated, state and local budgets, centralization of GDP quantitative parameters and qualitative characteristics redistribution of newly created value. Detailed features of the application of taxes not only as a treasury method, but as instruments of state and territorial financial policy are studied.

A comprehensive analysis and evaluation of the composition and structure of tax revenue dynamics for 2010-2015 are made separately in terms of consolidated, state and local budgets. Fiscal, economic, political, social, legal prerequisites of the results of the implementation of budgets of all levels of government income are specified. The fiscal and economic substance of the budget is determined by their leading role in the system of levers and instruments of state financial mechanism socially-oriented market economy.

Based on the calculations and analytical assessments we determined the composition of major budget-taxes – VAT, excise duty, import duty, corporate income tax, tax and tax on personal income; investigate their role in the system of cost allocation and redistribution of GDP with appropriate justification changes in tax bases and tax obligations of these taxes.

Basic preconditions and consequences of significant fiscal imbalance between the amount of tax revenues state and local budgets of Ukraine are characterized. We have also identified trends and ways to improve fiscal efficiency of taxes on personal income, property taxes, property taxes resource groups domestic taxes on goods and services of local significance, local taxes and charges as factors strengthening the financial autonomy of local government. In the context of European integration choice of Ukrainian society main factors for harmonization of tax systems of Ukraine and the EU are grounded.

Keywords: consolidated budget, the state budget, local budgets, GDP, tax revenues.

УДК 331.522.4(1-22)-048.38:005.21

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

П.П. Гаврилко¹

Наведено основні засоби забезпечення продуктивної зайнятості сільського населення. Запропоновано й обґрунтовано заходи щодо реалізації державної політики зайнятості на територіальному рівні. Окреслено основні напрямки загальної стратегії державної політики регулювання зайнятості сільського населення, зокрема: через реалізацію державної політики, спрямованої на активізацію платоспроможного попиту (реформування політики доходів та системи їх оподаткування); шляхом впливу за допомогою економічних важелів на активізацію ресурсного потенціалу суб'єктів сільської економіки (інвестиційна, податкова та кредитна політика).

Ключові слова: сільські території, трудовий потенціал, зайнятість, державна політика зайнятості, ефективність праці, ринок праці, трудова міграція, підприємницька діяльність.

Постановка проблеми. Особливості сучасного етапу аграрної реформи зумовлюють нагальну потребу істотної трансформації державної політики зайнятості сільського населення. Сьогодні, на жаль, відсутність позитивних змін у напрямі скорочення обсягів сільського безробіття значною мірою зумовлена низьким рівнем законодавчого забезпечення регулювання зайнятості сільського населення, що серйозно гальмує розроблення адекватних механізмів державної політики зайнятості у програмних документах уряду, які передбачали б комплекс заходів зі створення інфраструктури сільського ринку праці, системи фінансового та організаційного забезпечення реалізації активних заходів на ньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання соціально-економічного розвитку сільських територій висвітлено у працях вітчизняних науковців: П. Березівського, О. Біттера, Д. Богині, О. Бугуцького, І. Гнибіденка, О. Гудзинського, М. Долішнього, О. Єрмакова, С. Злупка, О. Котлера, В. Лагодієнка, Е. Лібанової, В. Онікієнка, О. Онищенко, П. Саблука, У. Садової, І. Топіхи, Г. Черевка та ін.

Наукові надбання зазначених учених є надзвичайно актуальними для вирішення проблемних питань сьогодення, пов'язаних з розвитком сільських територій, є базисом подальших досліджень з огляду на динамічність соціально-економічних процесів в національному господарстві загалом й аграрному секторі зокрема. Водночас потребують належної уваги також і теоретичні та практичні розробки з проблем розвитку сільських територій, насамперед його трудового потенціалу.

Мета роботи – шляхи відтворення та ефективне використання трудового потенціалу сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Активізація перетворень на селі значною мірою залежить від реалізації соціально-економічних програм, від результативного функціонування суб'єктів господарювання різного цільового призначення,

¹ директор, проф. П.П. Гаврилко, канд. екон. наук – Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

використання наявних природних ресурсів, природоохоронної діяльності, екології тощо.

Основними засобами забезпечення продуктивної зайнятості сільського населення повинні бути: утвердження статусу селянина як реального власника та господаря на землі; запровадження спрощеного порядку реєстрації та звітності суб'єктів господарювання в аграрному секторі; розмежування підсобної та підприємницької форм господарювання сільських сімей, сприяння перетворенню особистих підсобних господарств на господарства товарного типу; підтримка розвитку особистих підсобних господарств як форми самозайнятості сільського населення; залучення приватного сектору у сільській місцевості до рекреаційно-туристичного підприємництва та підсобної діяльності у сфері туризму (сільського зеленого туризму); регулювання трудової міграції сільського населення, спрямування її з трудонадлишкових регіонів до депресивних сільських територій; запровадження системи професійного навчання і перепідготовки незайнятих працюючих сільських жителів; надання державної підтримки розвитку дрібного і середнього підприємництва на селі; створення спеціального фонду підтримки підприємницької діяльності на селі молодих сімей; розвитку та підтримки діяльності кредитних спілок; поліпшення умов реалізації селянами продукції особистих господарств [5].

У концепції загальнодержавної цільової соціальної програми "Збереження і розвиток трудового потенціалу України на 2008-2017 роки" [4] зазначено, що "основною метою державної політики розвитку трудового потенціалу є створення правових, економічних, соціальних і організаційних засад щодо його збереження, відтворення та розвитку", спрямованих на створення умов для:

- покращення природної бази формування робочої сили;
- отримання середньої освіти, професійно-технічної та вищої освіти, підготовки кадрів, безперервного навчання;
- забезпечення зростання продуктивної зайнятості;
- покращення умов охорони праці, зниження ризику втрати здоров'я і життя працюючих на виробництві;
- забезпечення гідного рівня соціального захисту працюючого і непрацюючого населення;
- посилення відтворювальної, стимулятивної та регулятивної функцій заробітної плати та забезпечення зростання реальних доходів населення;
- забезпечення захисту прав і гарантій працюючих у сфері соціально-трудова відносин;
- створення ефективної міграційної політики.

Державна активна політика зайнятості передбачає розроблення програм сприяння зайнятості. Ці програми повинні охоплювати як окремі категорії населення, передусім маргінальні групи (молодь, жінок, інвалідів), так і специфічні випадки загрози безробіття, зумовлені економічною або іншими ситуаціями (демографічним, політичним, стихійним лихом тощо).

Державні й територіальні програми зайнятості населення повинні бути спрямовані на:

- сприяння розвитку і структурній перебудові економіки, створенню умов для спрямування вивільнюваних працівників, насамперед, на рентабельні виробництва та в пріоритетні галузі економіки;

- запобігання розвитку безробіття і його скорочення шляхом підвищення економічної зацікавленості підприємств і організацій у створенні додаткових робочих місць;
- удосконалення системи відтворення робочої сили водночас із збільшенням кількості робочих місць, покращенням професійної орієнтації, підвищенням кваліфікації працівників та ефективності використання трудових ресурсів;
- захист безробітних та їхніх сімей від негативних наслідків безробіття;
- формування кадрової, матеріальної, інформаційної, статистичної, фінансової та науково-методичної бази державної служби зайнятості;
- заходи сприяння зайнятості населення, яке проживає у сільській місцевості [3]. Спеціальні галузеві програми зайнятості населення призначені для вирішення на рівні окремих галузей і підприємств проблем прихованого безробіття, сприяння продуктивній зайнятості працівників, практичній реалізації диференційованого підходу щодо окремих підприємств з урахуванням державної політики структурної перебудови, санації державних підприємств і заходів державної політики на ринку праці.

У програмах, розроблених в Україні, узагальнено конкретні заходи зі створення відповідного правового, організаційного та методичного забезпечення політики зайнятості за такими напрямками:

- формування механізму диференційованого підходу до збереження робочих місць;
- створення механізмів реалізації політики зайнятості в загальнонаціональних програмах (зокрема у програмах громадських робіт, сприяння зайнятості молоді, відродження села та ін.);
- регулювання трудових міграцій;
- забезпечення додаткових гарантій зайнятості населення окремим категоріям громадян;
- сприяння професійній мобільності;
- розвиток соціально-трудова відносин;
- удосконалення інформаційно-статистичної бази щодо розвитку ринку праці;
- сприяння зайнятості шляхом розвитку соціального партнерства.

Заходи щодо реалізації державної політики зайнятості на територіальному рівні враховують потребу сприяння будь-яким формам розширення сфери прикладання праці, зокрема створення нових робочих місць, забезпечення умов для розвитку підприємництва та працевлаштування незайнятого населення і безробітних; забезпечення державних гарантій зайнятості для окремих категорій населення; покращення системи професійної орієнтації, підготовки й перепідготовки кадрів, матеріальної підтримки безробітних та їхніх сімей; організації громадських робіт тощо. У програмах також обґрунтовано організаційне, наукове і фінансове забезпечення усіх запланованих заходів та потребу контролю за їх реалізацією.

Заходи, розроблені у програмах, передбачають забезпечення сприятливих податкових, інвестиційних, фінансово-кредитних та інших умов господарювання для підприємств, організацій, установ усіх форм власності.

Досвід країн з розвинутою економікою свідчить, що інвестиції в людські ресурси зростають, оскільки є необхідною умовою модернізації виробничих

систем. У нашій країні фінансова база для розв'язання проблем зайнятості недостатня і не відповідає ситуації на ринку праці, яка різко загострюється через величезний потенціал безробіття.

Загальну стратегію державної політики регулювання зайнятості сільського населення, як зазначають І.Ф. Гнибіденко, С.О. Гудзинський, К.І. Якуба [5], потрібно здійснювати у двох напрямках:

- через реалізацію державної політики, спрямованої на активізацію платоспроможного попиту (реформування політики доходів та системи їх оподаткування);
- шляхом впливу за допомогою економічних важелів на активізацію ресурсного потенціалу суб'єктів сільської економіки (інвестиційна, податкова та кредитна політика).

Доцільність першого напрямку обґрунтована тим, що бідність нині виступає головним чинником, що стримує можливості розширення ємності споживчого ринку, а відтак і сфери прикладання праці. Падіння реальних доходів населення адекватно призводить до скорочення обсягів споживання населення, а відтак до звуження ємності аграрного ринку. Це підтверджує нагальну потребу реформування системи заробітної плати загалом та на селі зокрема, а також вдосконалення системи оподаткування доходів громадян України.

Головними напрямками реалізації другої групи заходів державної політики зайнятості на селі в нинішніх умовах можна визначити такі:

- переорієнтація податкового законодавства на потреби розвитку бізнесової діяльності на селі;
- створення сільськогосподарськими товаровиробниками будь-якої форми власності та господарювання альтернативної мережі переробних потужностей на кооперативній основі;
- створення при органах місцевої влади спеціальних підрозділів з питань відносин влади і бізнесу;
- формування мережі кооперативних банків;
- визначення депресивних та інвестиційно привабливих сільських територій;
- розроблення заходів щодо вдосконалення системи підготовки та перепідготовки сільських кадрів відповідно до кон'юнктури локальних ринків праці;
- виділення частини фінансових ресурсів Українського фонду підтримки підприємництва на потреби сільської місцевості з метою підпорядкування Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні завданням регулювання сільського ринку праці;
- забезпечення нормативно-правового врегулювання процесу становлення та розвитку сільського (зеленого) туризму.

Забезпечення зайнятості селян, вивільнених із сільського господарства в процесі його глобальної модернізації, у місцях їх постійного проживання, передбачатиме розвиток багатогалузевої і багатofункціональної виробничої та соціальної сфер, зокрема зосередження комплексного перероблення сільськогосподарської продукції переважно в місцях її виробництва.

Потрібно оптимізувати зайнятість селян в умовах високомеханізованого й автоматизованого великого та середнього виробництва, що забезпечує можливість

застосування сучасних технологій та не виключає розвитку високопродуктивних дрібних господарств, які займаються вирощуванням трудомістких культур.

Висновки. Стратегія зайнятості населення в Україні повинна бути узгоджена з подальшим розвитком і розширенням активних заходів із запобігання безробіттю та збільшенням на них витрат із фонду сприяння зайнятості населення з урахуванням стану ринку праці. Щодо розміру допомоги у зв'язку з безробіттям, то рекомендаціями МОП передбачено, що вона має становити 60 % від середньої заробітної плати. Враховуючи дуже низький рівень середньої заробітної плати в Україні, можна стверджувати, що розмір допомоги у зв'язку з безробіттям не може бути меншим за 50 % середньої заробітної плати. Нижчий рівень її не забезпечуватиме мінімальних фізіологічних потреб людини.

Здійснюючи активну державну політику зайнятості у сільській місцевості, органи державної влади не повинні обмежуватися тільки заходами щодо сприяння у працевлаштуванні зареєстрованих безробітних, оскільки найбільш незахищеним є сьогодні сільське населення, котре перебуває у стані вимушеної неповної зайнятості. Для реалізації цілей регіональної політики щодо трудового потенціалу сільських територій передбачено такі кроки: 1) забезпечення людського розвитку через поліпшення демографічної бази відтворення трудового потенціалу; 2) ріст виробничо-економічних потужностей територій; 3) залучення інвестицій у розвиток трудового потенціалу і зростання рівня економічної активності; 4) зниження негативного впливу забруднення навколишнього природного середовища тощо.

Література

1. Важинський Ф.А. Вплив економічної кризи на розвиток сільських територій / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. праць. – 2011. – № 9. – С. 195-199.
2. Важинський Ф.А. Диверсифікація та кооперація розвитку сільських територій регіону / Ф.А. Важинський, А.В. Колодійчук, О.С. Молнар // Науковий вісник Ужгородського університету : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка. – 2011. – Спецвип. 33, ч. 3. – С. 125-129.
3. Економіка праці : Програми сприяння зайнятості. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.readbookz.com/book/123/3310.htm>
4. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми "Збереження і розвиток трудового потенціалу України на 2008-2017 роки". [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.fsu.org.ua/files/>.
5. Гнибіденко І.Ф. Трудовий потенціал села / І.Ф. Гнибіденко, С.О. Гудзинський, В.В. Вітвицький та ін. – К. : Вид-во УАДУ, 2003. – 72 с.

Надійшла до редакції 15.09.2016 р.

Гаврилко П.П. Стратегические приоритеты восстановления и развития трудового потенциала сельских территорий

Приведены основные средства обеспечения продуктивной занятости сельского населения. Предложены и обоснованы мероприятия по реализации государственной политики занятости на территориальном уровне. Очерчены основные направления общей стратегии государственной политики регулирования занятости сельского населения, в частности: через реализацию государственной политики, направленной на активизацию платежеспособного спроса (реформирование политики доходов и системы их налогообложения); путем воздействия с помощью экономических рычагов на активизацию ресурсного потенциала субъектов сельской экономики (инвестиционная, налоговая и кредитная политика).

Ключевые слова: сельские территории, трудовой потенциал, занятость, государственная политика занятости, эффективность труда, рынок труда, трудовая миграция, предпринимательская деятельность.

Havrylko P.P. Strategic Priorities of Recovering and Development of the Labour Potential of Rural Areas

The basic means for insuring productive employment in rural areas are shown. Measures for implementation of the state employment policy at the territorial level are proposed and justified. The basic directions of state policy overall strategy for adjustment of employment for rural population are outlined, in particular, through the implementation of state policy aimed at enhancing effective demand (reforming of the incomes policy and the system of their tax); by exposure using economic levers at enhancing of the resource potential of the rural economy entities (investment, tax and credit policy).

Keywords: rural areas, labor potential, employment, state employment policy, labour efficiency, labour market, labour migration, entrepreneurship.

УДК 338.49

АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА ПЕРЕДУМОВ СТВОРЕННЯ КЛАСТЕРА В РЕГІОНІ

Т.І. Городиський¹, С.О. Михаць²

Проаналізовано переваги реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону та комплексного використання потенціалу розвитку території на основі кластерного підходу. Проаналізовано бачення сутності поняття "кластер" зарубіжними та вітчизняними основоположниками кластерного підходу. Запропоновано власне розуміння сутності цієї економічної категорії. Виявлено та досліджено передумови, потрібні для ефективного та результативного процесу побудови кластерної структури: достатній рівень потенціалу кластеризації регіону; готовність та компетентність органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: кластер, кластеризація, потенціал кластеризації регіону, синергетичний ефект, "Конкурентний ромб"/"Діамант" М. Портера.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки України характеризується незбалансованістю розвитку територій, неефективністю використання наявних продуктивних сил, нерациональністю їх організаційних форм, відсутністю горизонтальних інноваційних циклів. Тому актуальність побудови та дослідження кластерних моделей розвитку регіонів лежить у кількох площинах. У теоретичному плані вона зумовлена тим, що сьогодні спостерігається певний дефіцит комплексних фундаментальних досліджень у цьому напрямі. Прикладний аспект проблеми зумовлений потребою стимулювання та збалансування розвитку територій на базі кластерного підходу, що вимагає проведення відповідних прикладних наукових досліджень, розроблення методів та підходів щодо оцінювання й прогнозування станів їх розвитку, оптимізації управління розвитком.

Отже, перехід на кластерну структуру економіки, базуючись на наявному потенціалі території, сприятиме підвищенню динамічності, збалансованості, ін-

новативності та ефективності регіонального розвитку, забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку кластерів дослідили такі вітчизняні науковці: Н.М. Внукова, М.П. Войнаренко, М.І. Долішній, С.О. Кропельницька, Н.А. Мікула, М.В. Одрехівський, С.І. Соколенко, Д.М. Стеченко, І.Г. Ткачук, В.І. Чужиков, а також зарубіжні дослідники: В. Андерсен, Е. Бергман, Е. Браун, Л. Ван ден Берг, А. ДеМан, М. Енрайт, К. Кетелс, М. Портер, В. Прайс, М. Превезер, С. Розенфельд, Г. Свон, Е. Фезер, Д. Якобс, Л. Янг та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах глобалізації та посилення конкурентної боротьби сталий розвиток міста, регіону та країни залежить від їхнього вміння виявити та реалізувати свої специфічні можливості, пропагувати свої привабливі та корисні якості з метою повноцінного інформування користувачів та потенційних партнерів про конкурентні переваги території. Вирішення цього завдання можливе шляхом запровадження інноваційних форм організації соціально-економічних відносин, використання нових технологій управління регіональним розвитком.

Однією з таких фундаментальних організаційно-управлінських основ, що дає змогу реалізовувати наявні конкурентні переваги, забезпечувати комплексне використання потенціалу розвитку територій та втілювати в життя стратегію соціально-економічного розвитку регіону, є кластерний підхід. Відповідно до кластерного підходу конкурентоспроможність регіону залежить від наявності взаємопов'язаних галузей, а фокус регіональної політики зміщується з окремих підприємств у бік взаємопов'язаних систем, що забезпечують зростання даної вартості.

Отже, створення кластера дає змогу задіяти наявні в території або країни ресурси для прискорення зростання та посилення конкурентних позицій окремих регіонів і завдяки цьому "вбудовуватися" в економічні осі, що формуються. Забезпечуючи основу конкурентного успіху в окремих галузях бізнесу, кластери виступають яскраво вираженою особливістю будь-якої економіки.

Портер М. вважає, що конкурентоспроможність країни варто розглядати через призму міжнародної конкурентоспроможності не окремих її фірм, а саме кластерів – об'єднань фірм різних галузей, до того ж, принципове значення має здатність цих кластерів ефективно використовувати внутрішні ресурси. М. Портер дійшов висновку, що найбільш конкурентоспроможні транснаціональні компанії зазвичай не розкидані безсистемно по різних країнах, а мають тенденцію концентруватися в одній країні, а іноді навіть в одному регіоні країни. Пояснення цього явища полягає в тому, що одна або кілька фірм, досягаючи конкурентоспроможності на світовому ринку, поширюють свій позитивний вплив на найближче оточення – постачальників, споживачів і конкурентів. А успіхи оточення, своєю чергою, впливають на подальше зростання конкурентоспроможності цієї компанії. Внаслідок такого взаємовигідного співробітництва формується "кластер" – співтовариство фірм, тісно пов'язаних галузей, що сприяють зростанню конкурентоспроможності один одного [2].

¹ доц. Т.І. Городиський, канд. екон. наук – Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка;

² доц. С.О. Михаць, канд. екон. наук – Дрогобицький ДПУ ім. Івана Франка